

Białystok, dnia 11 września 2023 r.

Prof. dr hab. *Adam Doliwa*
Kierownik Katedry Prawa Cywilnego i Rolnego
Wydział Prawa
Uniwersytet w Białymstoku

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr. Adriana Jaworskiego pt. *Ochrona indywidualnego gospodarstwa rolnego w postępowaniu restrukturyzacyjnym* (Katowice 2023, 463 str. maszynopisu), przygotowanej na Wydziale Prawa i Administracji UŚ w Katowicach pod opieką Profesor Teresy Kurowskiej, jako promotora, i Doktora Pawła Gały, jako promotora pomocniczego.

I. Podstawa prawna i kryteria oceny

Na recenzenta w przewodzie doktorskim mgr. Adriana Jaworskiego powołany został uchwałą Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach Nr 57/2020/2023 z dnia 30 maja 2023 r. Z uwagi na to, że wspomniany przewód doktorski prowadzony jest na podstawie przepisów ustawy obowiązujących w dacie jego otwarcia zadaniem moim było ustalenie, czy rozprawa mgr. A. Jaworskiego pt. *Ochrona indywidualnego gospodarstwa rolnego w postępowaniu restrukturyzacyjnym* spełnia wymogi przewidziane w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 ze zm.). Z powołanego przepisu wynika, że **rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.**

II. Ocena wyboru przedmiotu badań, ogólnej koncepcji oraz sformułowania tytułu rozprawy

Co do **wyboru tematyki rozprawy**, to analiza jej tytułu, struktury zaprezentowanej w postaci spisu treści oraz uwag ze stron 14-30 (*Wstęp*) pozwala na ocenę, że była to decyzja **trafna i dobrze określona** (uzasadniona). Uważam, że ze względów teoretycznych (poznawczych) a zwłaszcza praktycznych, z uwagi na społeczno-gospodarczą doniosłość objętej tytułowego zagadnienia, warto było zmierzyć się z problematyką prawną restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne.

Tytuł ocenianej rozprawy sformułowany został syntetycznie i poprawnie pod względem gramatycznym. Autor zadał sobie trud i uczynił zadość wymogowi stawianemu naukowym procesom badawczym (w dyscyplinie nauk prawnych), tj. zapowiedział wyjaśnienie, w określonym kontekście badawczym - przyczyn, genezy, potrzeby, sensu, celów, funkcji (dysfunkcji), itd. badanego zjawiska społecznego – tu chodzi o ochronę indywidualnego gospodarstwa rolnego w „postępowaniu restrukturyzacyjnym”. Na poziomie tytułowej „zapowiedzi” zechciał uczynić więcej, niż jedynie opisać obiekt społeczny, niż zrekonstruować wycinek zastanej wiedzy naukowej; celem rozprawy naukowej jest przecież tworzenie wiedzy nowej, budowanie nowych teorii, a przynajmniej znanych dotąd teorii uzasadnione korygowanie.

Nieco inną sprawą jest to, czy powyższe się Doktorantowi w pełni powiodło. Czy zachodzi zatem całkowita korespondencja i pokrycie między tytułem - w brzmieniu *Ochrona indywidualnego gospodarstwa rolnego w postępowaniu restrukturyzacyjnym* - a zawartością przedmiotowej rozprawy? Tu mam pewne zastrzeżenia.

Po pierwsze tytuł może sugerować, że w rozprawie chodzi o „postępowanie restrukturyzacyjne” a więc postępowanie prawne w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne - podczas gdy z treści pracy wynika, że rozważania Autora dotyczą czegoś innego – nie „postępowania restrukturyzacyjnego”, lecz restrukturyzacji zadłużenia w rozumieniu ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33). Zachodzi tu zresztą wyraźna regulacyjna rozłączność, gdyż art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. stanowi, że tej ustawy nie stosuje się do podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne, wobec którego toczy się postępowanie restrukturyzacyjne na podstawie przepisów ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne. Z uwagi na powyższe tytuł powinien raczej wskazywać, że przedmiotem i celem rozprawy są rozważania o *Ochronie indywidualnego gospodarstwa rolnego w drodze restrukturyzacji zadłużenia podmiotu prowadzącego (rolnika)*.

Po drugie, Doktorant pozostawił czytelnika w pewnym niedosycie, gdyż aspekt „ochrony” indywidualnego gospodarstwa rolnego w postępowaniu restrukturyzacyjnym, a więc element funkcjonalny i konkluzywny zaprezentowanych w rozprawie pogłębionych, bardzo szczegółowych rozważań pozostał w swoistym niedopowiedzeniu – to raczej czytelnik po lekturze całości jest sam w stanie wyrobić sobie zdanie na temat wspomnianej „ochrony”. Odnieść można wrażenie, że oceniana rozprawa jest w istocie szczegółowym, wspartym szerokimi wprowadzeniami teoretycznoprawnymi – raczej komentarzem do poszczególnych przepisów ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne.

Dodać jeszcze wypada, że powyższe zastrzeżenia sformułowałem po to, by skłonić Doktoranta do przemyśleń nad sposobem przygotowywania prac naukowych w przyszłości a z opisanych niedociągnięć Autora, na tym obecnym Jego pracy badawczej, całkowicie „rozgrzeszam”.

III. Ocena struktury, redakcji i metodologii przygotowania rozprawy

Oceniana rozprawa ma **budowę typową** dla prac badawczych z zakresu nauk prawnych i **jest to budowa z małymi wyjątkami poprawna**. Jeśli chodzi o te ostatnie, to należy zwrócić uwagę na dwa drobne uchybienia; po pierwsze, wstęp i zakończenie są formalnymi elementami struktury tekstu naukowego i nie należy ich określać, jako rozdziały - a tak błędnie uczyniono w ocenianej pracy (rozdziały to podstawowe jednostki redakcyjne o charakterze merytorycznym); po drugie, umiejscowienie rozdziału prawnoporównawczego (w pracy jest to ostatni rozdział merytoryczny) i korespondowanie jego treści, a w zasadzie brak takiej korelacji z pozostałymi rozdziałami i wnioskami zawartymi w *Zakończeniu* (do czego wróce niżej w miejscu poświęconym merytorycznej ocenie rozprawy) wywołuje niedosyt.

Poza tym praca Kandydata **od strony jej konstrukcji formalnej zasługuje na pozytywną ocenę**; jej tekst został prawidłowo podzielony na *Spis treści*, *Wstęp* (zawierający typowe elementy, łącznie z prezentacją głównej hipotezy badawczej), **siedem merytorycznych rozdziałów** (dość proporcjonalnie skomponowanych, poza odróżniającymi się w tej mierze od innych – bo dłuższymi - rozdz. VI. i VII., i krótszym – rozdz. VIII.), *Zakończenie* (zawierające wnioski *de lege lata* i *de lege ferenda*) i *Źródła* (obejmujące wykaz aktów normatywnych, bibliografię – jest to niestety nie w pełni uporządkowany alfabetycznie wykaz „ksiąg” – zob. str. 410-411, wykaz orzeczeń sądowych, a także, choć tak niestety nie wyodrębnionych,

wykaz tzw. innych źródeł – zob. str. 462-463). Liczba i kolejność rozdziałów nie budzą zastrzeżeń, swoje wywody Autor poprowadził zasadniczo według metody dedukcyjnej, uporządkował je odpowiednio, przez co tworzą linearną, spójną całość. Język jest poprawny, wywody logiczne i spójne. W pracy dostrzegłem niewiele omyłek albo błędów językowych (np. „dzierzawcom” zamiast „dzierzawcą”, str. 31; „powiesili” zamiast „ponieśli”, str. 32; „cyfra” zamiast „liczba”, str. 32; „prawa porywanego” zamiast „prawa prywatnego”, str. 91).

Jeśli zaś chodzi o **ocenę strony metodologicznej**, to przedmiotowa rozprawa wypada dobrze; Doktorant biegle posługuje się metodą dogmatycznoprawną, kwerenda i analiza literatury przedmiotu jest wszechstronna, dobór judykatów i wnioski wyciągane z tez orzeczeń sądowych zasługują na pełną aprobatę. Uwagi mam natomiast do metody komparatystycznej; według zapowiedzi Autora, ta ostatnia metoda analizy badanego przedmiotu miała za zadanie wspierać zasadniczą metodę dogmatyczną – *„W zakresie wnioskowania z przepisów prawa istotną rolę odgrywa również komparatystyka (metoda prawnooporównawcza) i została ona ograniczona do ustawodawstw krajów tzw. „dojrzałej demokracji” (Stany Zjednoczone Ameryki i Republika Francuska) poprzez mieszając się w tym zakresie Szwajcarię (z uwagi na jej unikalny charakter ustrojowy), do państw byłego bloku wschodniego (Ukraina)”* (str. 26-27). Ja takiego związku i wartości dodanej mającej wynikać z sięgnięcia po komparatystykę nie dostrzegam; uwagi na temat obcych porządków prawnych są opisowe i ogólne, nie skonsurowane wnioskami a ich zamieszczenie na końcu pracy nie dało okazji do wpłynięcia na tok zasadniczych rozważań o restrukturyzacji zadłużenia rolnika indywidualnego prowadzonych na gruncie polskiego prawa.

IV. Ocena merytoryczna

1. Przedmiot i cel badań oraz hipotezy badawcze

Wypada zacząć od tego, że *Zagadnienia ogólne*, otwierające *Wstęp*, są nieco zbyt ogólne i zbyt długie (str. 14-24), jak na wstęp do rozprawy doktorskiej; w mojej ocenie w takiej postaci powinny otwierać któryś wstępny merytoryczny rozdział a nie *Wstęp*, zawierają one opis regulacji prawnej, prawnych pojęć i zasad, które są dość znane i oczywiste i nie wnoszą wiele do pracy a już nie wnoszą do *Wstępu*, który ma inny cel.

Właściwe uwagi wstępne, kreślące przedmiot i cel zasadniczych rozważań, będące dobrym punktem zaczepienia do pytań badawczych i hipotez naukowych, zaczynają się od punktu *Podsumowanie tła badawczego* a zwłaszcza od zdania „ustawodawca nie przewidział

pełnej i kompleksowej ochrony gospodarstwa rolnego, a w szczególności rodzinnego gospodarstwa rolnego, w kryzysie ekonomicznym” (str. 24). Wspomniane pytania badacze formułuje Doktorant następująco (str. 25-26): 1) czy ustawa o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne wprowadza skuteczne metody restrukturyzacji rolnika prowadzącego rodzinne gospodarstwo rolne? 2) czy poszczególne sposoby restrukturyzacji umożliwiają rzeczywistą i skuteczną restrukturyzację rolnika indywidualnego? 3) czy wprowadzone w przywołanej ustawie rozwiązania umożliwiają wyjście takiego rolnika z kryzysu ekonomicznego? Projektując konstrukcję pracy oraz zakres wywodów i technikę argumentacji Doktorant swój wysiłek badawczy oparł na hipotezie głównej, powiązanej z przywołanymi pytaniami badawczymi, która brzmi: „ustawa z dnia 09.11.2019 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne nie daje narzędzi do skutecznej restrukturyzacji, a co za tym idzie, nie jest stanowi (?) ochrony rolnika indywidualnego w procesie restrukturyzacji” (str. 29). Autor od razu uzupełnia swoje założenie badawcze postulatem, w myśl którego taka „ochrona powinna zostać wprowadzona w sposób kompleksowy poprzez odpowiednie rozróżnienie podmiotowe” – na rolników przedsiębiorców i na rolników prowadzących indywidualne gospodarstwa rodzinne (str. 29-30).

Jak deklaruje Autor, zasadniczą metodą badawczą wykorzystaną w rozprawie jest **metoda dogmatycznoprawna**, polegająca według Niego na „analizie przepisów prawnych”, na „wnioskowaniu z aktów prawnych”, które to narzędzie zostało uzupełnione (analizą) „wypowiedzi” doktryny prawniczej (str. 26). Ponadto istotnym elementem metodologii rozprawy jest **kwerenda orzeczeń sądowych**. Wedle zapowiedzi Autora, celem analizy orzecznictwa jest ukazanie funkcjonowania przepisów prawa w praktyce prawniczej oraz rozumienia przepisów prawnych. W ocenianej pracy zastosowano także **metodę historyczną**, w celu wykazania ewolucji przepisów dotyczących tytułowych problemów prawnych (str. 27). Takie podejście metodologiczne do tytułowego zagadnienia nie budzi zastrzeżeń.

2. Analiza i ocena wywodów składających się na poszczególne rozdziały rozprawy

2.1. Rozdział II (I. merytoryczny)

Po pierwsze mam wątpliwości, czy **tytuł tego rozdziału (str. 31) sformułowano poprawnie**; domyślam się, że kluczowe pojęcie gospodarstwa rolnego chciał Doktorant przeanalizować w kontekście problematyki prawnej i funkcjonalnej restrukturyzacji zadłużenia –

ale „przedmiotem” wspomnianej restrukturyzacji (przemiany, przebudowy, itp.) jest zadłużenie a nie gospodarstwo rolne a samo zadłużenie jest stanem prawno-majątkowym danego podmiotu a nie jakiegoś przedmiotu. Należało zadać sobie więcej trudu i precyzyjnie ująć tytuł tego rozdziału.

Po drugie, w ocenianym rozdziale Doktorant zaczyna od uwag historycznych – wytknąć trzeba, że w pracy naukowej **rys historyczny nie może ograniczać się do faktografii** (tu: wyliczanie różnych regulacji prawnej ustanowionych w Polsce po 1918 r. w celu pomocy rolnikom i ludności wiejskiej po wojnie), lecz powinien być pretekstem do formułowania wniosków odnośnie genezy, etapów rozwoju, tradycji ustawodawczej, itp. Ponadto we wstępnej części rozdziału opisano gospodarstwo rolne jako pojęcie prawne i gospodarcze – z perspektywy obowiązującego prawa i sytuacji społeczno-gospodarczej w II RP (str. 31-41) – wytknąć muszę, że **można było to uczynić zdecydowanie bardziej syntetycznie**. W dalszej części opisano, z perspektywy historycznej, tzw. ustawodawstwo ulgowe (str. 41-59); przy czym uczynił to Autor niezwykle szczegółowo, meandrując wokół klasycznych pojęć prawa rolnego (łącznie z definicją własności rolniczej), nie przybliżając się zbyt do celu rozprawy. Podobne zastrzeżenia mam do wywodów na temat „współczesnego ujęcia gospodarstwa rolnego” (str. 59-74) – wykazał tu Doktorant swą biegłość w niuansach doktrynalnych, ale wystawił czytelnika na próbę, jeśli chodzi o posunięcie się do przodu w procesie weryfikacji hipotezy rozprawy.

Wreszcie **brakuje mi w tym rozdziale podsumowania i częściowych wniosków**, które wykazałyby związek zawartych w nim wywodów z zasadniczym celem pracy.

2.2. Rozdział III (II. merytoryczny)

Rozważania tu zawarte dotyczą regulacji statusu podmiotowego rolnika, przede wszystkim z zaakcentowaniem statusu rolnika indywidualnego (osoby fizycznej) prowadzącego rodzinne gospodarstwo rolne. Znowu wytknąć muszę, że wywody Doktoranta co prawda są spójne, merytorycznie poprawne, co więcej wykazują Jego biegłość w omawianej problematyce jurystycznej i społeczno-gospodarczej – to jednak mogły być bardziej syntetyczne. W ramach generalnej, pozytywnej oceny stwierdzam, że **rozważania zawarte w ocenianym rozdziale, przede wszystkim przez odwoływanie się do prawa krajowego i krajowej doktryny prawniczej wyczerpująco ilustrują pojęcie rolnika** (a przez to zakres podmiotowy procedury restrukturyzacji zadłużenia), który musi być małym, średnim lub dużym przedsię-

biorstwem w rozumieniu załącznika I do rozporządzenia Komisji (UE) nr 702/2014 z dnia 25 czerwca 2014 r. uznającego niektóre kategorie pomocy w sektorach rolnym i leśnym oraz na obszarach wiejskich za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 193 z 01.07.2014, str. 1, z późn. zm.1).

Istotne dla celu pracy są uwagi o pojęciu rolnika jako przedsiębiorcy, z tym, że znowu wywody te w przeważającej mierze są ogólne, dotyczą generalnych pojęć (osoba fizyczna, zdolność prawna, przedsiębiorstwo, spółka cywilna, itp.) i mogły być bez straty krótsze (str. 85-96). Natomiast trafne i potrzebne są uwagi sformułowane na tle orzecznictwa sądowego o pracy rolniczej i pracy w gospodarstwie rolnym, o działalności rolniczej – w kontekście przesłanek uznania rolnika za przedsiębiorcę - odrębnie w świetle prawa prywatnego oraz publicznego (str. 97 i nast.).

Znowu brakuje mi w tym rozdziale podsumowania i częściowych wniosków, zwłaszcza takich, które rozjaśniają złożoną problematykę tytułową restrukturyzacji zadłużenia; nie wystarczająca jest uwaga, że „rolnik jest jednocześnie producentem rolnym”, sformułowana nie na końcu rozdziału zresztą (str. 117).

2.3. Rozdział IV (III. merytoryczny)

W rozdziale tym Doktorant przechodzi do głównego zagadnienia a więc do ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne (str. 143 i nast.). Choć należy zrozumieć widoczną u Doktoranta skłonność do pogłębiania teoretycznoprawnych wywodów, to jednocześnie zwrócić należy uwagę, że istotną wartością jest trzymanie się wyznaczonego przedmiotu i celu badań i synteza rozważań, zwłaszcza rozważań ogólnych; z tego powodu jako nadmiernie rozbudowane oceniam ogólne rozważania o pojęciach: „obowiązywania prawa”, „prawa pozytywnego”, „prawa naturalnego”, „aktu normatywnego”, „zakresu terytorialnego, personalnego i czasowego obowiązywania aktu normatywnego” (str. 143-149). Należało kwestie powyższe, jako powszechnie znane w teorii prawa założenia, przywołać w sposób ogólny i odesłać do literatury przedmiotu.

Precyzyjne są uwagi o „personalnym zakresie obowiązywania” ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów publicznych (str. 149 i nast.). Rozważania ogólne o restrukturyzacji w rolnictwie uzupełnia Doktorant o kwestię pomocy *de minimis* (str. 152 i nast.).

Niestety rozdział ten jest dość rozczarowujący, jako że Autor wbrew temu co zapowiedział w tytule, zajmuje się tylko omówieniem zakresu obowiązywania ustawy z 2018 r., a

przecież, co stwarzało szansę na napisanie bardzo ciekawego i wartościowego rozdziału, na jego treść miała się składać **zarówno tematyka jurydyczna** (restrukturyzacja zadłużenia wskazanej kategorii podmiotu), jak i komplementarna wobec tej ostatniej, **problematyka społeczno-gospodarcza** (zarządzanie ryzykiem w działalności rolniczej). Na plus zaliczyć natomiast trzeba uwagi tworzące tło dla nieosiągniętych powyższych celów poznawczych, to jest **skrupulatną analizę pojęcia działalności wytwórczej w rolnictwie i ryzyka w działalności rolniczej** (str. 124-143).

2.4. Rozdział V (IV. merytoryczny)

W rozdziale tym przedstawiono organy prowadzące postępowanie restrukturyzacyjne w rolnictwie – Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego i Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Kwestie ogólne, „ustrojowe”, są jednak dla celu pracy **zupełnie zbędne, fragment ten jest zbyt obszerny i zbyt szczegółowy** (str. 156-187); należało je ograniczyć do syntetycznych uwag o objętości co najwyżej jednej strony.

W sposób rzetelny omówione zostało postępowanie w sprawie restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne (str. 187 i nast.), ulegając oczywiście tendencji do szczegółowego omawiania kwestii pobocznych. Doktorant niezwykle obszernie omawia np. wzorzec umowy o udzielenie gwarancji - w szczególności pojęcie interesu publicznego, która to klauzula warunkuje w określonych okolicznościach wypowiedzenie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa umowy o udzielenie gwarancji bez podania przyczyny (str. 194-205!). Nie przekonuje mnie przy tym teza, że klauzula porządku publicznego jest podobna do prywatnoprawnej klauzuli *rebus sic stantibus* (str. 202).

2.5. Rozdział VI (V. merytoryczny)

Rozdział ten dotyczy prawnych form udzielania pomocy publicznej na restrukturyzację zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne. Doktorant omawia tu udzielanie rolnikom przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa dopłat do oprocentowania kredytu restrukturyzacyjnego, w sytuacji gdy rolnik znajdujący się w trudnej sytuacji ekonomicznej zawarze z bankiem umowę kredytu restrukturyzacyjnego; oczywiście nie byłby Doktorant sobą, gdyby na wstępie nie wyjaśnił - „*celem prawidłowego odczytania intencji*

ustawodawcy”- pojęcie banku oraz kredytu (str. 208 i nast.); te uwagi są zdecydowanie za ogólne i właściwie całkowicie zbędne.

Dalej w ten sam, bardzo obszerny sposób przedstawiono umowę o kredyt restrukturyzacyjny, pożyczkę na sfinansowanie spłaty zadłużenia, pożyczkę restrukturyzacyjną. Wywody te, choć zostały przedstawione w sposób wyczerpujący, to jako zasadnicze dla celu poznawczego rozprawy budzą pewien niedosyt; ten obszerny rozdział powinien kończyć się cząstkowymi wnioskami, które obrazowałyby proces zbliżania się Autora do pozytywnej weryfikacji głównej hipotezy badawczej – dając wyobrażenie o tym, jak ocenia On poszczególne narzędzia restrukturyzacji, jakie mają one braki i w jakim sensie i w jakiej mierze nie uwzględniają one specyfiki działalności rolniczej a przez to nie stanowią satysfakcjonującej ochrony zadłużonego rolnika?

2.6. Rozdział VII (VI. merytoryczny)

W rozdziale tym Doktorant przedstawił prawne formy pomocy zadłużonym rolnikom; zwrócić należy uwagę, że tytuł tego rozdziału jest dość niezręczny („pomoc na restrukturyzację”) i zbyt długi.

Jeśli chodzi o gwarancję spłaty kredytu restrukturyzacyjnego udzielaną przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, to Doktorant zaczyna od omówienia ogólnej konstrukcji prawnej gwarancji bankowej, która jest typowym sposobem zabezpieczenia wierzytelności, co jest, przynajmniej w tym rozmiarze, całkowicie zbędne – wystarczyłoby syntetyczne przywołanie określenia istoty tej instytucji i odesłanie do przepisów ją regulujących i literatury prawniczej – zamiast niezwykle szczegółowej analizy gwarancji bankowej (str. 291-311). Autor wnikliwie rozważa kwestię polegającą na tym, że udzielenie gwarancji przez państwową osobę prawną powołaną do życia z mocy ustawy może mieć znamiona pomocy publicznej *de minimis* (str. 313 i nast.). W części tej szczegółowo opisano wszelkie aspekty gwarancji restrukturyzacyjnej (wniosek o udzielenie gwarancji, umowa gwarancyjna).

Następnie zajął się Doktorant przejściem przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej, jako formą restrukturyzacji zadłużenia – co uczynił rzecz jasna niezwykle szczegółowo i skrupulatnie, nie pomijając jakiegokolwiek cywilnoprawnego aspektu takiego przejścia długu (str. 349-368). Co ciekawe, w ocenie Doktoranta postępowanie prowadzone przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa od momentu złożenia wniosku przez

dłużnika **ma charakter postępowania administracyjnego**, które w pewien sposób zbliżone jest do uproszczonego postępowania administracyjnego, w którym rola strony, jaką jest dłużnik, jest ograniczona i sprowadza się jedynie do prawidłowego wywołania postępowania (str. 366-367). Samo przejście długu następuje rzecz jasna w formie **umowy cywilnoprawnej**.

Brakuje tu znów, i to zdecydowanie, wniosków cząstkowych, idących w kierunku oceny zakresu i funkcjonalności ochrony zadłużonego podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne, w ramach restrukturyzacji takiego zadłużenia.

2.7. Rozdział VIII (VII. merytoryczny)

Ostatni merytoryczny rozdział obejmuje uwagi porównawcze przedstawiające problematykę restrukturyzacji zadłużenia w prawie francuskim, amerykańskim, szwajcarskim i ukraińskim. Brakuje mi bardzo uwag wstępnych do tego rozdziału, przedstawiających argumenty na rzecz celowości doboru takiego właśnie zestawu obcych porządków prawnych.

Zasady restrukturyzacji przedsiębiorców, w tym podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne przedstawił Doktorant analizując przepisy francuskiego Kodeksu handlowego i Kodeksu rolnego (str. 370 i nast.); uczynił to oczywiście bardzo skrupulatnie i bardzo szczegółowo. W ścisłym związku z tematyką ocenianej rozprawy pozostają rozważania o przewidzianych w prawie francuskim sposobach ochrony gospodarstwa rolnego w kryzysie ekonomicznym (str. 375-377).

Dalej przedstawia Doktorant federalną amerykańską regulację postępowania restrukturyzacyjnego i upadłościowego, zwłaszcza w kontekście możliwości skorzystania przez rolnika z jednego z czterech sposobów restrukturyzacji i upadłości (str. 377 i nast.). Są to uwagi celne i interesujące.

Jak zauważa Doktorant, narzędzia pomocy gospodarstwom rolnym w kryzysie ekonomicznym reguluje również federalne prawo szwajcarskie i są to m. in. specjalne fundusze socjalne, uruchamiane w celu wsparcia gospodarstw rolnych (str. 380 i nast.). Rozważania tu podane są trafne i wartościowe.

Jak wreszcie podaje Doktorant, podstawowym aktem prawnym regulującym status prawny gospodarstwa rolnego na Ukrainie jest ustawa z dnia 19.0.2003 r. o gospodarstwie rolnym, z tym, że ustawodawstwo ukraińskie nie zna odrębnego sposobu restrukturyzacji zadłużonych gospodarstw rolnych. Przepisy dotyczące pomocy gospodarstwom rolnym, w tym

pojęcie ryzyka w prowadzeniu działalności wytwórczej w rolnictwie uregulowane są w ustawie Ukrainy z dnia 24.06.2004 r. o wspieraniu rolnictwa Ukrainy przez państwo. Dalej poświęca swoją uwagę tym ostatnim regulacjom (str. 383 i nast.), analizując je bardzo szczegółowo.

2.8. Zakończenie rozprawy

Zakończenie ocenianej rozprawy, błędnie określone przez Autora jako merytoryczny rozdział, zawiera wnioski *de lege lata* i *de lege ferenda* (str. 389-402). Według Doktoranta, rozważania przeprowadzone w rozprawie potwierdziły hipotezę badawczą, w myśl której przepisy wprowadzone ustawą o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne - **nie zawierają instrumentów prowadzących do skutecznej restrukturyzacji zadłużenia pieniężnego rolnika indywidualnego** (str. 389). Zauważyć należy, że *Zakończenie* to miejsce na podsumowanie i wnioski; zbędne jest przypominanie i powtórne omawianie podstawowych dla tej rozprawy pojęć („kategorii”), tj. ryzyka w działalności rolniczej, adresatów przepisów ustawy o restrukturyzacji, trybów restrukturyzacji oraz konstytucyjnego obowiązku ochrony rodzinnych gospodarstw rolnych (str. 389-395). Broni Autor jednak to, że **omówienie tych pojęć jest kanwą do interesujących wniosków *de lege lata***.

Ryzyko w działalności rolniczej podzielił Doktorant na produkcyjne, rynkowe, instytucjonalne, osobowe i finansowe, zauważając przy tym, że jest ono różne dla rolnika indywidualnego i dla rolnika przedsiębiorcy („farmera”). Ważna i wartościowa jest teza o „*nakładaniu się na siebie wymienionych ryzyk i funkcji rodzinnego gospodarstwa rolnego*” (str. 389-390). Podzielam też wniosek, że rolnik indywidualny prowadzący rodzinne gospodarstwo rolne poddany jest presji związanej z ryzykiem prowadzenia działalności wytwórczej w rolnictwie, które to ryzyko jest niemal takie samo, jak ryzyko związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (str. 390). Inna jest sytuacja spółek kapitałowych prowadzących działalność rolniczą, brakuje tu jednoczesnej realizacji funkcji gospodarstwa rodzinnych; doprowadziło to Doktoranta do wniosku, że „*ustawodawca wprowadzając ustawę o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne poczynił błędne założenia i (ja się należy domyślać – „błędnie”) dopuścił inne podmioty, niż rolnik indywidualny, do korzystania z jej dobrodziejstw*” (str. 390). Podzielam także wnioski na temat problematyki możliwych nadużyć finansowych przez nieuczciwych dłużników oraz na temat obejścia prawa (str. 390-393).

We wnioskach *de lege lata* krytykuje też Doktorant niespójność przewidzianych w art. 3 ust. 1 ustawy z 9.11.2018 r. procedur restrukturyzacyjnych; Jego zdaniem „*żaden z przepisów tej ustawy nie wyklucza możliwości wywoływania kilku trybów restrukturyzacji*” (str. 393). W konsekwencji sformułował interesująco uargumentowaną tezę, że „*ustawodawca nie tylko w sposób niefrasobliwy sformułował przepisy ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne, ale starał się zrównać status rolnika indywidualnego z przedsiębiorcą, co stoi w opozycji ze szczególnym ustawodawstwem dotyczącym prowadzenia działalności wytwórczej w rolnictwie*” (str. 394).

Na koniec wniosków *de lege lata* sformułował Doktorant tezę będącą zarzutem „wagi ciężkiej”. Jego zdaniem ustawa o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne „*nie koreluje z normą konstytucyjną wskazaną w art. 23 Konstytucji RP. Oparcie ustroju rolnego państwa o rodzinne gospodarstwa rolne wymaga od ustawodawcy stworzenia takich warunków prawno – ekonomicznych, by gospodarstwa takie mogły funkcjonować w sposób niezaburzony i stabilny. (...) Przyznać wypada, że (prawo) w żaden sposób nie uskuteczni ochrony rodzinnych gospodarstw rolnych prowadzonych przez rolników indywidualnych. Co więcej, zdaje się dawać przewagę osobom prawnym i rolnikom prowadzącym gospodarstwa wielkoobszarowe w zakresie restrukturyzacji. Mowa tu (...) o restrukturyzacji i upadłości w rozumieniu systemowym, spółka kapitałowa, czy przedsiębiorca prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą, a którzy prowadzą, choćby, obocznie gospodarstwo rolne, mogą jednocześnie lub rozdzielnie skorzystać z pomocy przewidzianej w ogólnym prawie upadłościowym czy restrukturyzacji, przy skorzystaniu z pomocy przewidzianej w ustawie o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne, a takiej możliwości rolnik indywidualny nie posiada*” (str. 394-395).

We wnioskach zaś *de lege ferenda* proponuje Doktorant „*stworzenie jednolitego systemu restrukturyzacyjnego dostępnego dla ogółu podmiotów*” (str. 395 i nast.), co w mojej ocenie klóci się z wnioskiem o braku korelacji między przepisami ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne a przepisem art. 23 Konstytucji RP. Można tu zasadnie postawić pytanie, **czy rolnik indywidualny jako podmiot postępowania restrukturyzacyjnego (tak, jak rozumie te „kategorie” – podmiotową i przedmiotową - w swej rozprawie Doktorant) to podmiot konstytucyjnie uprzywilejowany? Czy w związku z tym jest zasadny, spójny z całokształtem wywodów zawartych w rozprawie, wniosek o ustanowienie jednolitego systemu restrukturyzacyjnego dostępnego dla ogółu podmiotów?**

Dalsze szczegółowe postulaty *de lege ferenda* nie budzą moich wątpliwości (str. 395-400).

V. Wnioski i konkluzja co do dalszego postępowania awansowego

Podsumowując powyższe ustalenia i oceny **stwierdzam, że aspekty pozytywne w pracy badawczej Doktoranta zdecydowanie przeważają nad uwagami krytycznymi**, które formułowałem z życzliwości i mając na celu krytykę konstruktywną, z której Doktorant może wyciągnąć dobre wnioski na przyszłość. **W związku z powyższym w mojej ocenie rozprawa doktorska Mgr Adriana Jaworskiego pt. *Ochrona indywidualnego gospodarstwa rolnego w postępowaniu restrukturyzacyjnym* spełnia kryteria** określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym. Po pierwsze, Doktorant **w sposób oryginalny rozwiązał problem naukowy ochrony gospodarstw rolnych w restrukturyzacji zadłużenia**. Po drugie, całokształt wywodów Doktoranta, stosowana siatka pojęciowa, odwoływanie się do tradycji polskiej agrarystyki świadczą o tym, że **wykazuje On ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie nauk prawnych**. Po trzecie, budowa pracy, sposób, w tym porządek wywodów i stosowanej argumentacji pozwalają stwierdzić, że Doktorant **posiadał umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej**. Tym samym uważam, że recenzowana praca **może być podstawą dalszych czynności w przewodzie doktorskim Kandydata**.

Prof. dr hab. Adam Doliwa

